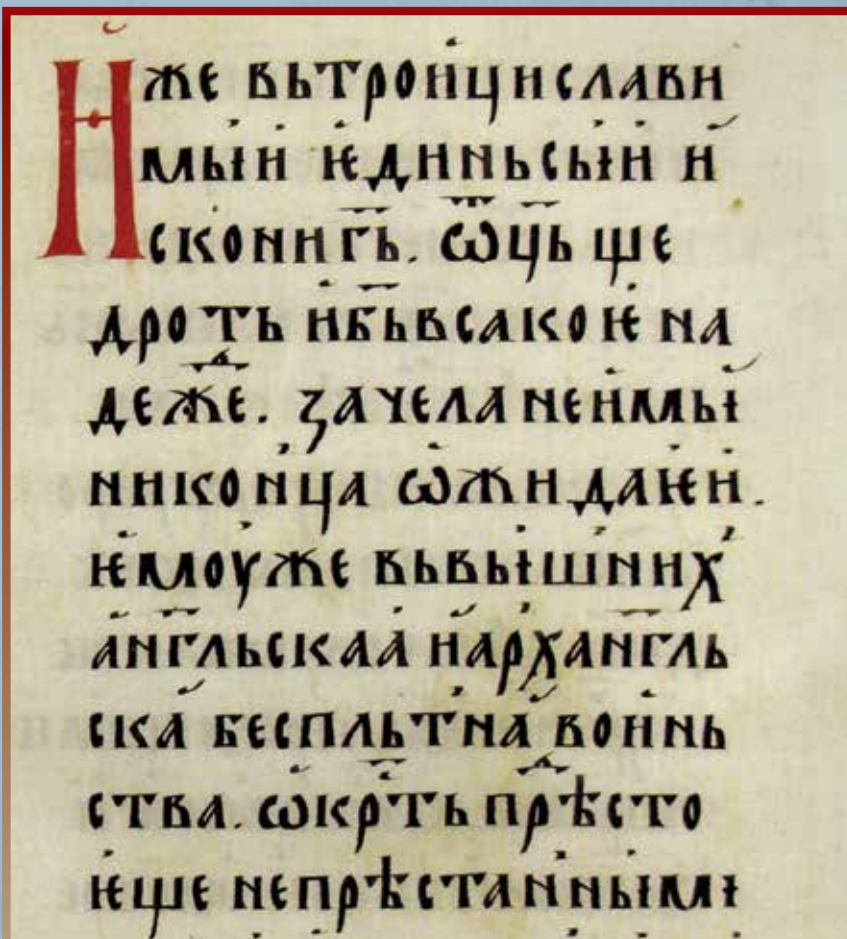

Тематски зборник КОСОВО И МЕТОХИЈА КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ, ТУМАЧЕЊА И СИМБОЛЕ

књига 3
ПОЛИТИКОЛОГИЈА, СОЦИОЛОГИЈА,
ПРАВО И ПЕДАГОГИЈА

Тематски зборник
КОСОВО И МЕТОХИЈА КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ,
ТУМАЧЕЊА И СИМБОЛЕ

књига 3
ПОЛИТИКОЛОГИЈА, СОЦИОЛОГИЈА,
ПРАВО И ПЕДАГОГИЈА

Тематски зборник
КОСОВО И МЕТОХИЈА КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ,
ТУМАЧЕЊА И СИМБОЛЕ

књига 3

ПОЛИТИКОЛОГИЈА, СОЦИОЛОГИЈА, ПРАВО И ПЕДАГОГИЈА

Издавач

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

За издавача

Проф. др Драган Танчић, директор

Уредили и приредили:

Др Драган Танчић, редовни професор
Др Милена Видосављевић, научни сарадник
Др Марина Мијатовић, научни сарадник

Рецензенти

Проф. др Миодраг Гордић, редовни професор
Проф. др Неђо Даниловић, редовни професор
Др Предраг Терзић, виши научни сарадник
Др Борис Бурсаћ, научни сарадник

Лектура

Проф. др Јелена Војиновић Костић

Припрема за штампу

Миодраг Панић

Штампа

ГИД „Pi-press“, Пирот

Тираж

150

ISBN 978-86-89025-93-4

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Тематски зборник
**КОСОВО И МЕТОХИЈА
КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ, ТУМАЧЕЊА
И СИМБОЛЕ**

књига 3

ПОЛИТИКОЛОГИЈА, СОЦИОЛОГИЈА,
ПРАВО И ПЕДАГОГИЈА

Лепосавић, 2023.

Објављивање овог зборника суфинансирало је Министарство науке,
технолошког развоја и иновација Републике Србије.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	9–12
Генерал Спасоје Смиљанић, <i>Стварање и јуриш</i> <i>Ратно ваздухопловство и противваздушна одбрана</i> <i>у одбрани Косова и Метохије</i>	13
Драган Љ. Танчић, Ванда Б. Божић, <i>Косово и Метохија</i> <i>кроз призму политике и политичкој историји</i>	21
Љубиша Р. Митровић, Драгана Љ. Митровић, <i>Косово и Метохија</i> <i>између милова прошлости, тежког историјског</i> <i>садашњости и изазова неизвесне будућности</i>	41
Винко Ј. Пандуревић, <i>Косово и Метохија у балканском</i> <i>историјском чвору</i>	53
Хатица Х. Бериша, Сандра Божић, <i>Стварање развоја</i> <i>меке моћи Републике Србије у контексту решавања</i> <i>проблема Косова и Метохије</i>	97
Срђан В. Старчевић, Срђан М. Благојевић, <i>Косовска битка</i> <i>у делу генерала и академика Јована Мишковића:</i> <i>Друштвени контекст и политички значај</i>	113
Драган Ж. Станар, <i>Косовски завет – Одбрана идентитета</i> <i>као функција војске</i>	125
Бранко И. Надовеза, <i>Лазар Проквић о Косову</i>	141
Биљана Продовић Милојковић, Хаџи-Бојан Продовић, <i>Косово и Метохија кроз луг сећања</i> <i>– Живот прошлости у времену садашњем</i>	149
Ратомир Д. Антоновић, <i>Југослава и њихова историја</i> <i>на простору Косова и Метохије</i>	165
Марина Д. Мијатовић, Јован Д. Симијановић, <i>Свајат жена на Косову и Метохији:</i> <i>историјски и правни оквир</i>	181

Оља М. Арсенијевић, Марија С. Лугоњић, <i>Социјалним њредузетњинишњивом до очувања и њпромоције кулњурне баишњине Косова и Мењохије</i>	191
Милена М. Видосављевић, <i>Тема Косова и Мењохије у ињанским научним њпубликацијама</i>	209
Снежана Коматина, Миомир М. Коматина, <i>Педајошки рад на Косову и Мењохији кроз дело Комањина Милана Летњоис њрве срњске основне школе у Пењи</i>	221
Анђела Д. Милетић, Душан Ј. Ранђеловић, Јелена Љ. Минић, <i>Ефикасноси инклузивнои образовања у редовним школама на северу Косова и Мењохије – Персијективна родињелја и насњавника</i>	229
Боривоје В. Балтезаревић, Весна Н. Балтезаревић, <i>Национални идентињишети и кулњура сењања</i>	241
Илинка Б.Мушикић-Поповић, Наташа С. Ковачевић, Александра М. Андрић, <i>Друји век њосињојања основне школе „Вук Караџић“ у Сочаници – Исињоријски осврњи на њено оснивање и рад</i>	247
Стефан Анчев, <i>Унишњавање СФРЈ и СРЈ – увод у Америцку аиресију на Русију</i>	257

CONTENT

FOREWORD	9–12
General Spasoje Smiljanić, <i>Strategic group Air Force and Air Defense of Kosovo and Metohija</i>	13
Dragan Lj. Tančić, Vanda B. Božić, <i>Kosovo and Metohia through the prism of politics and political theater</i>	21
Ljubiša R. Mitrović, Dragana Lj. Mitrović, <i>Kosovo and Metohija between the myths of the past, the difficult protectorate present and the challenges of the uncertain future</i>	41
Vinko J. Pandurević, <i>Kosovo and Metohija in the Balkan geopolitical knot</i>	53
Hatidža Beriša, Sandra Božić, <i>Soft power development strategy of the Republic of Serbia in the context of solving the problems of Kosovo and Metohija</i>	97
Srđan V. Starčević, Srđan M Blagojević, <i>Kosovo Battle in the work of general and academician Jovan Mišković: social context and political significance</i>	113
Dragan Ž. Stanar, <i>The Kosovo covenant – efence and protection of identity as the function of the military</i>	125
Branko I. Nadoveza, <i>Lazar Prokić about Kosovo</i>	141
Biljana Prodović Milojković, Hadži Bojan Prodović, <i>Kosovo and Metohia through the magnifier of memories - life of the past in the present time</i>	149
Ratomir D. Antonović, <i>Human rights and their protection in the territory of Kosovo and Metohija</i>	165
Marina D. Mijatović, Jovan D. Simijanović, <i>Status of women in Kosovo and Metohija: historical and legal framework</i>	181

Olja M. Arsenijević, Marija S. Lugonjić, <i>Social entrepreneurship for the preservation and promotion of the cultural heritage of Kosovo and Metohija</i>	191
Milena M. Vidosavljević, <i>The topic of Kosovo and Metohija in Spanish scientific publications</i>	209
Snežana Komatina, Miomir M. Komatina, <i>Educational work at Kosovo and Metohija according to the annals of The first Serbian primary school in Peć, by Milan Komatina</i>	221
Anđela D. Miletić, Dušan J. Randelović, Jelena Lj. Minić, <i>Effectiveness of inclusive education in regular schools in Northern Kosovo and Metohija – parents' and teachers' perspectives</i>	229
Borivoje V. Baltezarević, Vesna N. Baltezarević, <i>National identity and culture of remembrance</i>	241
Ilinka B. Muškić-Popović, Nataša S. Kovačević, Aleksandra M. Andrić, <i>The second century of the „Vuk Karadžić“ Primary school in Sočanica - a historical review of its foundation and work</i>	247
Stefan Ančev, <i>Destruction of SFRY and SRY - a prelude to American aggression against Russia</i>	257

Марина Д. МИЈАТОВИЋ*

Јован Д. СИМИЈАНОВИЋ**

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

СТАТУС ЖЕНА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ: ИСТОРИЈСКИ И ПРАВНИ ОКВИР***

Айџиракџи: У овом раду аутори стављају акценат на истраживања о статусу жена на територији Косова и Метохије. Претрпљене друштвене промене, које су махом биле праћене разним турбуленцијама, довеле су и до промена у друштвеном положају које су се одразиле и на свакодневницу женске популације. Апсорпцијом друштвених промена, мењају се устаљене навике и сфера приватности. Жене, као неко ко је кроз историју углавном имао статус подређеног лица, а све то утицајем патријархата, од краја XIX века одлучније се боре за своја права, што постаје питање од суштинског значаја за модерно друштво. Простор Косова и Метохије представља репрезентативно поље за сагледавање социјалног и правног оквира, управо и због специфичности политичких околности и међунационалног конфликта. Гледано на XX век, а нарочито након окончања II светског рата, то подручје оптерећено озбиљним међунационалним проблемима, економски заостало, привредно неразвијено, културно изразито хетерогено и подељено, било је поприште противречности у разним друштвеним аспектима, самим тим и по питању женске еманципације. Сходно истраживању и увиду у ток женске еманципације може се стећи драгоцен увид у општу слику друштвеног стања. Одрживи мир, као круцијални појам на овим просторима, омогућава да припаднице женског пола напредују на лествици равноправности и заузму своје место у родним студијама. Формирањем институционалних мера, отварају се нови путеви ка већој еманципацији жена и рушењу укоревених стереотипа по питању пола и укоревених породичних навика. Економска независност и образовање остају под лупом истраживања као један од круцијалних фактора за доношење одлука и реализацију праведнијег статуса жена.

Кључне речи: жене, статус, Косово и Метохија, равноправност, еманципација, независност

---

* Научни сарадник, marina.mijatovic@gmail.com

** Научни сарадник, jovan_simijanovic@yahoo.com

*** Рад је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-47/2023-01/200020 од 3. 2. 2023. године.

Деценијама уназад, људска права пролазе свој развојни пут где се посебно истиче право на равноправност, право на слободу и заштита од дискриминације. По питању родне равноправности, жене као једна хетерогена група, сусрећу се са вишеструком дискриминацијом, родним предрасудама и стереотипима. Територија Косова и Метохије одликује се историјом коју прате сложени верски, политички и културни утицаји. Срби, Албанци и друге националне мањине насељавали су овај регион. Живот жена, њихова улога и искуство, обликовани су поменутиим факторима у овој регији. Жене на Косову и Метохији, током историје, имале су значајну улогу преузимајући на себе како кућне тако и пољопривредне послове. Традиционално, како је патријархат имао примат, жена је првенствено обављала кућне послове и водила бригу о деци, али, њихова улога имала је шире деловање у руралним подручјима где су оне преузимале бригу и изван домаћинства, учествујући у пољопривредним обавезама заједно са мушкарцима.

Тежња мушкараца ка апсолутној доминацији датира још од давнина, где се као основно полазиште узима биолошка разлика између мушкараца и жене. Жена, као нежнији пол, предодређена за продужетак живота, поприма улогу домаћице везане за кућу, док су мушкарци, хранитељи породице, агресивнији по природи, водили главну реч и на тај начин изоловали жену из јавне сфере. У време када је црква имала примат у животима сваког појединца, женама је било ускраћено да бирају супруга, бивале су искључене из разних јавних делатности и оскудевале су у образовању што се правдало чињеницом да мушкарац има бољи мозак а знање ће жену довести до економске штете, јер нико не жели паметну жену како то изравно води неслози у брачној заједници (Брашњић, Шево 2019: 222).

У контексту верских и културних пракси, искуства жена на територији Косова и Метохије су разнолика. Као монахиње, неговатељице или учитељице, жене су имале важну улогу у верским институцијама, чак и у ширим друштвеним заједницама. Дугу историју женског монаштва има манастир Високи Дечани. Политичке, друштвене и економске промене које се дешавају током XX века, доносе велике изазове али и могућности за жене на територији Косова и Метохије. Искуства жена у сналажењу на професионалном пољу у многама је зависило од њиховог етничког и верског порекла. Жене се укључују у политичке и друштвене покрете, залажући се за равноправност и њихова права. Политичка нестабилност бива узрок значајног демографског помака, што оставља дубоке утицаје на животе жена. Долази до расељења, губитка чланова породице, све већих изазова по сигурност и благостање женског рода.

СТЕРЕОТИПИ И ПРЕДРАСУДЕ КАО УЗРОК ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА

Од Римског доба, преко Средњег века, па све до средине XX века, у културном концепту европске – западне, а и блискоисточне цивилизације жене су најчешће биле у неповољном положају у односу на мушкараца.

Задатак им је био да негују децу, па су тиме представљале и мајчинску и очинску фигуру, с обзиром да су мушкарци ишли у рат, лов и бавили се пољопривредом и сточарством, занатством, трговином, као и свим осталим пословима. Изузетно, жене су излазиле у поље да помажу мушкарцима у раду. У то време, брак је био уговорен из разлога склапања и одржавања добрих односа међу породицама, а право наслеђивања жене нису имале (Мијатовић, Балтезаревић 2022: 138). Патријархат, друштвена појава која чини систем доминације над женама, њихове експлоатације и трпљења, могли бисмо поделити на јавни и приватни патријархат. Доминација над женом као облик контроле која потиче директно унутар породице, сматра се приватним патријархатом. Јавни патријархат испољава своја обележја у сфери плаћеног рада. Многе организације шире иницијативу ка родној равноправности и утичу ка развијању свести о женским правима. Равноправност није само искључива потреба жена, већ се истом тежи ка стварању демократије међу народом. Сам процес модернизације друштва, индустријализација, наметнули су потребу да жена постане радно способна, односно, да се жене масовније укључе на тржиште рада (Јерончић 2015: 8-9). Стереотипи, којима су жене изложене од малих ногу, јесу друштвено устаљена и опште прихваћена понашања која би, по правилу, требало следити јер у супротном, уследиће осуда друштва. Најчешће, стереотипи имају негативну конотацију, огледају се у мањкавости чињеница и даље се приступа генерализовању без конкретнијег упуштања у дати проблем или понашање. Приметно је да ће свако прибећи стереотипу уколико подлегне самопроцени или заузме став по неком одређеном питању. Предрасуда постоји при доношењу одлука на основу онога што смо чули али не и доживели, или на основу визуелног доживљаја неке особе или ситуације, односно, одлуку смо донели пре него што смо спознали ситуацију и о истом промислили. У многоме, стереотипи и предрасуде су еволуирали са људским развојем па је код неколицине запажено тешко раздвајање од познатих им навика и устаљених норми понашања. Иако сви одрастамо са већином истим друштвеним стереотипима, неке свесно одбацујемо али исто тако, несвесно их примењујемо у одређеним ситуацијама јер су продукт дубоко укорењених веровања. Узрок стереотипа и предрасуда јесте социјална категоризација као и постојање каузалне везе као продукта понашања и ставова друштва, што би даље имплицирало појаву дискриминације. Социоекономске разлике међу људима где они у неповољнијем положају бивају дискриминисани, узрокују социјалну дистанцу и тиме се свесно долази до зачараног круга дискриминације, јер је иста последица „предрасуде у акцији“ (Бекер 2019: 96-102). Породица, као фактор стабилизације друштва, игра велику улогу у усвајању вредности и њиховог очувања. Аналогно модернизацији, слаби утицај патријархата и долази до истицања једнакости која се остварује кроз брачну солидарност.

РОДНЕ УЛОГЕ И ПОРОДИЧНИ ЖИВОТ

Институција породице представља значајну улогу у интеграцији друштва. Након Другог светског рата, положај жене је у многоне узнапредовао, захваљујући њиховом раду и залагању као и новонасталим друштвеним околностима услед продора грађанског друштва, које је на свој начин настојао да инсталира и уреди нови социјалистички режим. Жене бивају препознате као неко ко заслужује право гласа. Наиме, до краја Другог светског рата, у службеним записима, где се водио принос ратара, није забележено колики је био удео жена у истом, али, како је жена припадала мушкарцу, њему су припадале и све заслуге њеног рада. За женску популацију, пре удаје, важна је обавеза да буду научене пословима ткања, кувања, бриге о домаћинству, животињама. Од 1884. па све до 1946. године у Србији је важио тзв. Српски грађански законик према коме је удата жена у погледу пословне способности била је изједначена са малолетницима, умоболним лицима, распикућама и пропалицама. У погледу правног положаја била је потпуно потчињена мужу (Гудац Додић 2006: 12). Еманципација жена доживљава експанзију за време индустријализације. Породица, каква је данас нама позната, поприма свој доминантни облик тек са почетком индустријске револуције. Женски идентитет такође трпи друштвене промене и постаје флуиднији. Нова концепција о улози жене у друштву која по идентитету бива независни друштвени субјект у корак са мушком популацијом, долази у сукоб са традиционалним размишљањем о улози жене. Конзервативна схватања и даље су жену представљала као мајку и домаћицу подређену свом господару. Оваква идеологија истиче да је жена створена за породицу и по својој природи предодређена је за продужетак врсте и потчињеност мушкарцу. Потчињеност жене огледа се и у економској зависности од мушкарца, што се бележи од давнина па до данашњих дана. Многе организације залажу се за едуковање и описмењавање жена, промоцију женских права, економског и политичког учешћа (Јерончић 2015). Жене на територији Косова и Метохије и даље се суочавају са изазовима попут родних стереотипа, неједнаком приступу ресурсима. Иако законом гарантовано имају право гласа, друштвене и традиционалне норме утичу на бројност жена у јавној сфери. Традиционалне норме наметале су женама очекивања да пре буду домаћице него да се баве јавним животом. Родно засновано насиље сматра се значајним проблемом јер жене могу бити изложене разним облицима насиља попут насиља у породици, трговине људима и сексуалног узнемиравања. Насиље у породици најчешће се јавља услед лоше економске ситуације и незапослености. Управо економска ситуација у великој мери спречава жене да пријаве насиље, где проблеми који се временом нагомилавају, ескалирају у виду насиља (Мрежа жена Косова 2018: 24).

Жене у руралним срединама најугроженије су по питању напретка и еманципације. Те жене бивају искључене са тржишта рада јер су се у руралним

срединама сусреле са недостатком непољопривредних делатности, удаље-ношћу од града, неповољном инфраструктуром сеоских заједница. Инду-стријализација након Другог светског рата је довела до масовних миграција на линији село-град, што је изазвало низ нових социјалних појава са којима се по први пут сусретало већински рурално становништво, а то су били контакти са модернизацијом и сусретање са новим културним и морал-ним обрасцима карактеристичним за урбане средине. Са друге стране, на селу је остајао већи проценат популације старије доби, који је сам по себи био и остао традиционалан и конзервативан, тако да се појавио феномен успореног, чак и ретроградног опстанка патријархалног културног обрасца (Митровић 1997: 78). Истраживањем, доказано је да програми за запошљавање заобилазе руралне средине и нису доступни женама житељкама ових средина. Искуства жена на територији Косова и Метохије варирају у зависности од социо-културних фактора и индивидуалних околности. Оно што жене најчешће истичу као проблем приликом запошљавања јесте непотизам и физички изглед. Међу најпожељнијим пословима издвајају се они у државном сектору јер су заправо такви послови одрживи и чувају српско наслеђе. Посебно истичу значај запослења јер се на тај начин смањује тензија у брачном односу али за насиље у породици, кривца налазе у култури локалних заједница које и даље, у складу са традицијом, мушкарца виде као ауторитет. Наглашавају да је породично насиље годинама укорењено у њиховом друштву, да се у једном моменту, сматрало свакодневни-цом и пожељним понашањем у оквиру породице. Таква врста понашања негде има одговоре на сам живот на територији Косова и Метохије, где се све непогоде и непријатности представљају као нешто природно и појединци их прихватају као своју судбину. У послератном периоду, жене су имале мање толеранције за свој инфериорни положај и избориле су се за свој положај у друштву. Као такве, сада независније, казују да насиље у породици није у потпуности нестало, а прича остаје у кругу најближих сродника (Миловановић 2014: 368-370). Пажња је посебно усмерена на конзумирање брака, јер на територији Косова и Метохије, брак без деце сматра се за проклетство, Божију казну. Мушка деца се традиционално, посебно поштују јер омогућавају продужетак породичне линије, па тако, уколико се у браку рађају женска деца, исти се сматра несрећним. Кон-традикторан је податак да су жене главни носиоци традиције коју преносе на будуће нараштаје, а управо је традиција оно што их чини потчињеним, међутим, еманципацијом ови утицаји традиције слабе и губе на значају (Предојевић 2002: 137,141). Образовање и свеукупна еманципација жена, током XIX и почетком XX века, није наишла на одобравање од стране јавности, јер се сматрало да се на тај начин подрива пут преношењу ду-гогодишње традиције и да долази до нарушавања укорењених вредности по којима је жена бивала контролисана од стране породице или друштва. Логика патријархата одисала је карактером лицемерја према женама јер је бранио образовање а истовремено није дозвољавао женама преузимање

већих одговорности управо због недостатка образовања. Жеља за индивидуалношћу и модернизација времена, омогућиле су превазилажење свих рестриктивних механизма, усмерених на инхибицију женских ресурса (Вујошевић 2016: 168-170).

ДРУШТВЕНИ ПОЛОЖАЈ ЖЕНА ПО КАНОНУ ЛЕКЕ ДУКАЋИНИЈА

Мултикултуралност на територији Косова и Метохије, етнички је подељена на две примарне друштвене групе. Српско становништво као група у мањини и албанско становништво које чини већински део популације. Многи обичаји и правила, настали прожимањем присутних етничких група, креирали су идентитет народа на територији Косова и Метохије. Албанско доктринарно право, Канон Леке Дукађинија (*Kanuni i Lekë Dukagjinit*), вековима очуван као неписани документ и стриктно спроведен, кодификован је и састављен на прелазу XIX и XX века од стране албанског католичког свештеника Штјефен Константин Ђечовија (*Shtjefën Konstantin Gjeçovi*), а затим, 1933. године објављен као књига, четири године након Штјефеновог убиства (Muhadri, Kamberi 2023: 283). До дана данашњег, обичаји прописани овим каноном, присутни су како на територији Косова и Метохије, тако и у Албанији, претежно у руралним срединама. Канон стриктно прописује правило егзогамије, дакле, склапање брака није било дозвољено са мање од седам генерација са обе стране, оца и мајке. Аргумент који је бранио ово правило била је бојазан да се деца у браку не роде са неким дисабилитетом. Бирање невесте обављало се са великом пажњом. Невеста је морала имати пријатан и леп изглед, да је научена ручном раду, домаћинству јер је то био показатељ како ће се она сутра старати о својој деци и породици. Што је млада била лепша, породица која је доводи у кућу, уживала је посебан статус јер се веровало да је лепота одраз квалитета личности. Обичај је да младожењин рођак оде у невестину кућу ради уговарања брака, а младожењина породица дарује невесту разним поклонима, златом, хаљинама, штиклама и спремају спаваћу собу у младожењином дому (Boman, Krasniqi 2012: 28-29). Канон Леке Дукађинија посебан значај придаје породици (женама и деци), јер се сматрало да су породични односи битна категорија за очување друштва. Жена је свој статус у породици доказивала рађањем. „Жена је мијех за ношење“, како је наведено у Канону, према томе, што је породица већа, у том је и већа социјална сигурност, а такође, рађањем се придонеси породици јер ће нови потомак помагати у раду (Zlatković Winter 1986: 100-101). Изричито је било забрањено довести жену у породичну кућу без брака, као и живети са отетом женом или девојком. Такође, није се признавао ни пробни брак јер је био противан вери. Право на наслеђе није припадало женским потомцима, могле су располагати само са својом личном

имовином, хаљинама, накитом, стварима за личну хигијену. Заједничку имовину наслеђивали су само мушки потомци, а институт наследства није био у великој мери развијен, јер су сви наследници живели у заједничком домаћинству (Metaj-Stojanova 2016: 537). Обичај који је био заступљен у српском становништву на територији Косова и Метохије до 80-тих година, а пренет је од стране албанског становништва, јесте улога подруге. Подруга је била друга жена која је долазила у породицу, уколико прва жена није могла подарити потомство. Најчешће је прва жена била иницијатор да ожени мужа. У том случају, брак са првом женом се разводи у цркви, нема више интимности али она остаје збринута и има све услове за живот. Обе жене имале су своје просторије а послове у домаћинству, обављали су сви заједно. Потомство је било најважније и то је био циљ сваке породице.

ЖЕНСКА ПРАВА И РОДНА РАВНОПРАВНОСТ

Када говоримо о правима жена и родној равноправности, Република Србија својим Уставом гарантује родну равноправност а поближе уређује Законом о равноправности полова, Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, као и Законом о забрани дискриминације, односно, применом националних и међународних докумената и доношењем закона, стратегија како на националном тако и на покрајинском нивоу, развија се политика једнаких могућности међу женама и мушкарцима и смањује се дихотомија род и пол. Дискриминација жена постоји у сваком виду њеног угрожавања личности и сигурности. Поменути три закона чине антидискриминационо законодавство а заштита од дискриминације остварује се и пред Повереником за заштиту равноправности, као независним и самосталним државним органом, установљеним Законом о забрани дискриминације (Ђопић 2016: 64-65). Спровођењем одређених стратегија или акционих планова, долази до значајног унапређења положаја жена на тржишту рада. Територија Косова и Метохије последњих година прошла је кроз законске реформе, а све у циљу промовисања родне равноправности и са циљем да се обезбеди једнак третман и заштита права жена. Институционални оквир којим се залаже родна равноправност, у пракси захтева озбиљнију афирмацију како би се остварили жељени циљеви, постигла демократија, једнакост и комплементарност у обављању послова, уважавајући разлике оба пола.

* * *

Најилустративнији пример раслојавања је управо род. Дуги низ година, пажња је усмерена на неповољан положај жена у друштву, као и на механизме за побољшање истог. Историјски примери о статусу жена и њиховим правима казују колико су жене бивале дискриминисане као социјална група, у разним аспектима њиховог друштвеног живота. Борба против дискриминације жена осликавала се кроз истицање равноправности

полова, као суштинског питања за побољшање положаја женског рода. Значајан је број друштвених баријера које женама онемогућавају једнак положај приликом запошљавања, политичке активности, напредовања у каријери. Поред тога, што су установљени законски механизми за борбу против дискриминације, права жена су и даље обавијена велом традиције и традиционалних норми. Управо таква традиционална перцепција друштва, спутава жене у намери да остваре свој напредак јер, традиција говори шта је исправно а шта није. Слобода једнакости која пропагира једнака права за све, данас је предмет деловања многих организација и стратегија, све у циљу освешћивања родне равноправности и прихватања различитости. Жене, као нежнији пол, традиционално су предодређене за продужетак врсте док су мушкарци имплицитно представљени као професионалци за рад у институцијама, али, модернизацијом и мењањем свести друштва, поред основне улоге мајке и домаћице, жене данас заслужују битно место у јавној сфери живота. Како мушкарци делују, тако се и жене старају и остварују просперитет у друштвеним организацијама. Синергија поменути два рода, подразумева једнаку лакоћу и приступ ресурсима и могућностима без обзира на пол. Ово укључује учешће жена у свим економским областима и процесима доношења одлука на нивоу мушкараца, тј. без икакве дискриминације у односу на пол. Овакав концепт подразумева да су и мушкарци и жене у могућности и уживају слободу да развију своје способности и доносе одлуке без икаквих родних предрасуда. Тежња је усмерена ка једнаким правима и једнаком поштовању без обзира на посао који обављају. Родна равноправност није давање једнаке заступљености или утврђивање једнаких квота за жене, него представља пружање једнаких могућности и средстава за приступ одређеном положају у друштву и држави.

ИЗВОРИ

- Агенција за равноправност полова *Извештај о исцртаживању „Жене у процесу рада и одлучивања на Косову“*, Приштина 2011.
- Драгана Петровић, Зорица Мршевић, Лидија Ђукић, Невена Петрушић, Јасминка Бакић, Љиљана Милутиновић, Зоран Пашалић, Ана Ђуровић *СОЦИО-ЕКОНОМСКА ПРАВА ЖЕНА*, приручник, Правосудна академија, Београд 2011.
- Albana Metaj-Stojanova *Women's Property Rights in Medieval Albania: Canons vs. City Statutes*, South East European University, Tetovo 2017.
- Маријана Пајванчић *Правни оквир равноправности полова*, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Нови Сад 2008.
- Снежана Попић *МЛАДИ У СРПСКИМ ЕНКЛАВАМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ*, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет, Годишњак за социологију, УДК 316.728-053.6(=163.41) (497.115), XI/14–15 (2015), Косовска Митровица 2015.
- Српска академија наука и уметности *РОДНА РАВНОПРАВНОСТ – ОД ЈЕДНАКИХ ПРАВА ДО ЈЕДНАКИХ МОГУЋНОСТИ*, Зборник радова са научног скупа, књига 45, Одељење друштвених наука, ISBN 978-86-7025-870-9 Београд 2020.

ЛИТЕРАТУРА

- Бекер 2019: Косана Бекер *Вишеструка дискриминација жена у Србији и одабраним Државама Европске Уније: ујоредна анализа*, докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Асоцијација центара за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије - Центар за родне студије, Нови Сад 2019.
- Boman, Krasniqi 2012: Sofia Boman, Njomza Krasniqi, *THE KANUN OF LEKË DUKAGJINI AMONG KOSOVA ALBANIANS IN SWEDEN*, Malmö University, Faculty of Culture and Society Department of Global Political Studies, SE-205 06, 2012, Malmö, Sweden.
- Брашњић, Шево 2019: Фахрета Ф. Брашњић, Бојан Н. Шево, *Положај жене у друштву кроз историју*, часопис Баштина, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, св. 47. Лепосавић 2019.
- Вујошевић 2016: Лела М. Вујошевић, *Образовање жена до Друјої светскої райи на примеру Крајугевца*, Универзитет у Крагујевцу, Центар за научноистраживачки рад САНУ и Универзитета у Крагујевцу, Узданица XIII/1, УДК 37.014.1-055.2(497.11)18/19, Крагујевац 2016.
- Гудац Додић 2006: Вера Гудац Додић, *Жена у социјализму, њолагај жене у Србији у друјој њоловини 20. века*, Институт за новију историју Србије, Београд 2006.
- Metaj-Stojanova 2016: Albana Metaj-Stojanova *The property of spouses according to Albanian customary law during the rule of Ottoman Empire*, Turk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri Cilt: II, Istanbul, 2016. Preuzeto 22. juna 2023. sa https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=the-property-of-spouses-according-to-albanian-customary-law-during-the-rule-of-ottoman-empire_albana-metaj-stojanova.pdf
- Мијатовић, Балтезаревић 2022: Марина Мијатовић, Боривоје Балтезаревић *WOMEN HEIRS - CULTURAL AND LEGAL ASPECTS, KNOWLEDGE* – International Journal Vol.55.1, Institute Knowledge Management, Банско 2022.
- Миловановић 2014: Ивана М. Миловановић *Проблем насиља над женама на Косову и Метихији (усмереност на ојштинине централној и северној дела њокрајине)*, часопис Баштина, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, св. 37. Лепосавић 2014.
- Митровић 1997: Момчило Митровић, *Изјубљене илузије. Прилози за друштвену историју Србије 1944-1952*, Институт за новију историју Србије, Београд, 1997.
- Мрежа жена Косова 2018: *Родна анализа сѣања на Косову*, Канцеларија Европске Уније на Косову, 2018.
- Muhadri, Kamberi 2023: Besim Muhadri, Kamber Kamberi *The Canon of Lekë Dukagjini, a monumental work of the spiritual culture on the Albanian people (History, name, codification)*, Technium Social Sciences Journal, Vol. 42, 283-290, ISSN 2668-7798, Romania 2023.
- Јерончић 2015: Милица Јерончић *Приватни и јавни њајријархај: Друштвене њологај и улоја жена у Јуославији њоком социјалистичкој њериода*, ГЕНЕРО, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, 19: 1-2, Београд 2015.
- Предојевић 2002: Јелена Предојевић *Традиционални брачни и њородични односи Албанској сѣановништѣва са Косова и метихије у светљу законика Љеке Дукађинија*, Институт друштвених наука, BIBLID 0038-982X(2002): 1-4 p.129-145, Београд 2002.

Zlatković Winter 1986: Jelena Zlatković Winter, „TAKO JE GOVORIO LEKA” - O *PROBLEMATICI KANONA LEKE DUKAĐINIJA*, Centar za istraživanje migracija i narodnosti, UDK 340.141 (497.115=919.83) (091), Migracijske teme 3-4 (1986) 2:95-102, Zagreb 1986.

Ђопић 2016: Сања Ђопић *Родна равноправност у Србији: стање и перспективе*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2016.

Marina D. MIJATOVIĆ
Jovan D. SIMIJANOVIĆ

STATUS OF WOMEN IN KOSOVO AND METOHİJA: HISTORICAL AND LEGAL FRAMEWORK

Summary

In this paper, the authors emphasize research on the status of women in the territory of Kosovo and Metohija. The social changes suffered, which were mostly accompanied by various turbulences, also led to changes in the social position that were reflected in the everyday life of the female population. By absorbing social changes, established habits and the sphere of privacy are changing. Women, as someone who throughout history mostly had the status of a subordinate person, and all of that due to the influence of patriarchy, since the end of the 19th century have been fighting more decisively for their rights, which is becoming an issue of essential importance for modern society. The area of Kosovo and Metohija represents a representative field for analyzing the social and legal framework, precisely because of the specificity of political circumstances and inter-ethnic conflict. Regarding the 20th century, and especially after the end of World War II, that area burdened with serious inter-ethnic problems, economically backward, economically underdeveloped, culturally distinctly heterogeneous and divided, was the scene of contradictions in various social aspects, therefore also in the matter of women's emancipation. According to research and insight into the course of women's emancipation, valuable insight into the general picture of the social situation can be gained. Sustainable peace, as a crucial concept in these regions, enables women to advance on the ladder of equality and take their place in gender studies. By forming institutional measures, new paths are opened towards the greater emancipation of women and the demolition of entrenched stereotypes regarding gender and entrenched family habits. Economic independence and education remain under the scrutiny of research as one of the crucial factors for decision-making and the realization of a fairer status of women.

Key words: women, status, Kosovo and Metohija, equality, emancipation, independence.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316(497.115) (082)
37.01(497.115)(082)
323(497.115)(082)

**КОСОВО и Метохија кроз чињенице,
тумачења и симболе** : тематски зборник. Књ. 3,
Политикологија, социологија, право и педагогија
/ [уредили и приредили Драган Танчић, Милена
Видосављевић, Марина Мијатовић]: Институт за
српску културу, 2023 (Пирот : Pi-press). - 266 стр. :
илустр. ; 25 cm

Тираж 300. - стр. 9-10: Предговор / Драган Танчић,
Милена Видосављевић, Марина Мијатовић
- Напомене и библиографске референце уз текст.
- Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-89025-93-4

Косово и Метохија -- Друштвене прилике --
Зборници
Социологија -- Косово и Метохија -- Зборници
Педагогија -- Косово и Метохија -- Зборници
COBISS.SR-ID 123973641